

**การกำหนดโครงการ กิจกรรม และการตรวจสอบ
การปฏิบัติตามรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
PROJECT OF SPECIFYING, ACTIVITY AND THE CHECKING FOR
THE PRACTICE IN COMPLIANCE WITH
THE ENVIRONMENT IMPACT ASSESSMENT REPORT**

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ 21 มกราคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ 25 มีนาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ 31 มีนาคม 2563

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย*

Anan Pianwattanakulchai

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเภทโครงการและการตรวจสอบการปฏิบัติตามรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเห็นชอบไปแล้ว จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องการกำหนดโครงการ กิจกรรม หรือการดำเนินการที่จะต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดขนาดของโครงการที่จะต้องมีการจัดทำรายงานเป็นหลัก โดยมีได้มุ่งที่ประเภทของโครงการจึงทำให้เกิดปัญหาการเลียงกฎหมายเพื่อให้ไม่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาขาดประสิทธิภาพในการปกป้องและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ผ่านการเห็นชอบจากหน่วยงานภาครัฐแล้วไม่มีกฎหมายและหน่วยงานของรัฐในการตรวจสอบการปฏิบัติตามรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบรายงานเท่านั้น ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเห็นควรเสนอแนะว่า ถ้าจะมีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กำหนดที่ประเภทโดยไม่จำกัดที่ขนาดของโครงการและให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) มีอำนาจในการสั่งระงับ หรือยกเลิกโครงการที่ไม่ปฏิบัติตามรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเห็นชอบไปแล้วก็จะทำให้การปกครองและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประเภทโครงการ, การตรวจสอบ, การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

* รองศาสตราจารย์, หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Corresponding author. e-mail: anan0262@hotmail.com

ABSTRACT

The objective of this academic article is to study and analyses the type of project and the checking for the practice in compliance with the approved environmental impact assessment report. From the study, it is found that the National Environment Quality Promotion and Protection Act B.E. 2535 and the Notification of the Ministry of Natural Resource and Environment on the project, business or the operation that the environmental impact assessment report must be prepared has determined the size of project that must be mainly reported without focusing on the type of project that has caused the law avoidance problem for not preparing the environmental impact assessment effect assessment report and that the environmental protection is ineffective. In addition, the environmental impact report has been approved by the government section unit and there is no any law and governmental units to check the practice in compliance with the environmental impact report as the office of the Natural Resources and Environmental Policy and Planning has the authority to approve the report only. From such problem it is deemed expedient to recommend that if the law and regulations of the office of the Natural Resources and Environmental Policy and Planning must be amended, the type should be determined without limiting the size of the project and the office of the Natural Resources and Environment at Policy and Planning shall have the authority to stop or cancel the project failing to comply with the approved environmental impact report in order to make the administration and environmental protection to be more effective.

Keywords: type of project, checking, environmental impact assessment

บทนำ

การประเมินผลกระทบคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 4 ว่าด้วย การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรา 46-51/7 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การกำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การกำหนดโครงการกิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง กฎหมายข้างต้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขนาดของโครงการ หน่วยงานพิจารณาให้ความเห็นชอบ ผู้มีอำนาจในการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นการ

คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าตามหลักการระวังไว้ก่อน (precautionary principle) เพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนจึงได้นำเสนอปัญหาเพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับโครงการและการตรวจสอบการปฏิบัติตามรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนามาตรฐานให้สอดคล้องกับกลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทวิเคราะห์

1. ปัญหาการกำหนดประเภทโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในการกำหนดประเภทโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการกำหนดโครงการกิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง

จากหลักเกณฑ์ในการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ของทั้ง 2 ประกาศข้างต้น มุ่งเน้นที่ขนาดของโครงการโดยมิได้มุ่งเน้นประเภทของโครงการที่จัดทำ จึงทำให้มีการหลีกเลี่ยงในการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ ดังเช่น ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการกิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการประเภทที่ 11 ซึ่งกำหนดไว้จะต้องทำรายงานผลกระทบด้านสุขภาพด้วย ได้แก่ โรงไฟฟ้าพลังความร้อน ดังต่อไปนี้

1. โรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงที่มีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้ารวมตั้งแต่ 100 เมกะวัตต์ขึ้นไป
2. โรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชีวมวลที่มีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้ารวมตั้งแต่ 150 เมกะวัตต์ขึ้นไป
3. โรงไฟฟ้าที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งเป็นระบบพลังความร้อนร่วมชนิด combined cycle หรือ cogeneration ที่มีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้ารวมตั้งแต่ 3,000 เมกะวัตต์ขึ้นไป
4. โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ทุกขนาด

แต่ถ้าเป็นโรงไฟฟ้าขนาดต่ำกว่า 9.9 เมกะวัตต์ ก็ไม่ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ หรือกรณีการทำโครงการทำเทียบเรือจะต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมในกรณีที่พื้นที่รองรับเรือขนาดตั้งแต่ 500 ตันกรอสขึ้นไป หรือมีความยาวหน้าท่าตั้งแต่ 100 เมตร หรือมีพื้นที่ท่าเทียบเรือรวมตั้งแต่ 1,000 ตารางเมตรขึ้นไป แต่ถ้าเป็นกรณีท่าเทียบเรือที่มีความยาวหน้าท่าต่ำกว่า 100 เมตร ก็ไม่ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ดังเช่นกรณีการสร้างเทียบเรือและท่าจอดเรือบ้านโพธิ์เจ้าของโครงการใช้วิธีแยกยื่นออกเป็น 12 โครงการ และก่อสร้างอาคาร จำนวน 35 อาคาร คำพิพากษาศาลปกครองระยอง คดีหมายเลขดำที่ ส.11/2556, คดีหมายเลขแดงที่ ส.13/2559 ลงวันที่ 20 กันยายน 2559 แม้จะอยู่ติดกันและความยาวหน้าที่ยื่นกันเกิน 100 เมตร ก็ไม่ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือการทำโครงการเหมืองแร่ได้ดินโปแตชกำหนดเป็นโครงการจะต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ตามประเภทโครงการที่ 1 ข้อ 1.1.2 แต่ไม่เป็นโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ (EHIA) ทั้งที่แร่โพแทชนั้นมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยตรงในด้านสิ่งแวดล้อมอาจแบ่งได้เป็นผลกระทบต่ออากาศ น้ำ ดิน เกิดโพรงใต้ดิน แผ่นดินทรุดตัว ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้มีผลกระทบมากหรือน้อยที่สำคัญมาก ได้แก่ วิธีในการขุดเจาะ กระบวนการย่อยและแต่งแร่ การทิ้งหางเกลือ ปริมาณการขุดเจาะ และระยะห่างของเหมืองจากชุมชน รวมทั้งตัวแปรที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ ลักษณะของหินแร่ ชนิดของผิวดินที่ปกคลุมแร่อยู่ (เลน หุ่นา ภูเขา) ภูมิอากาศ ระบบนิเวศโดยรอบ นอกจากนั้นในเขตพื้นที่ภาคอีสานมีแหล่งน้ำที่มีลักษณะเชื่อมโยงกันจึงก่อให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนได้

โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนทุกประเภทที่จะต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ยกเว้น โรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ขยะมูลฝอยเป็นเชื้อเพลิง โรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ขยะมูลฝอยเป็นเชื้อเพลิงที่ได้รับยกเว้นต้องไม่ใช่โรงไฟฟ้าที่ตั้งอยู่พื้นที่ ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกำหนดให้เป็นพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1 และชั้น 2
2. พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติของคณะรัฐมนตรี
4. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ
5. พื้นที่ซึ่งมีระดับสารมลพิษทางอากาศสูงเกินกว่าร้อยละ 80 ของค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป

จากการกำหนดประเภทโครงการโรงไฟฟ้าข้างต้นก่อให้เกิดปัญหาการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยพื้นที่ชุมชนหรือเขตพื้นที่เมือง กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพราะมิใช่พื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีประกาศให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำหรือพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนั้น แม้การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นมีความสำคัญมากต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกับการพัฒนาประเทศ แม้การทำเหมืองแร่โพแทชจะช่วยลดการนำเข้าปุ๋ยจากต่างประเทศ และการทำเหมืองจะเป็นการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ในลักษณะจ้างแรงงาน แต่ผลประโยชน์ที่ได้จะต้องแลกมากับผลเสียที่เกิดขึ้นอย่างมากมายดั่งที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศแคนาดาที่เป็นประเทศส่งออกโพแทชใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนั้นประชาชนในพื้นที่จะได้ประโยชน์มาน้อยเพียงใดนั้นคงไม่อาจมีข้อมูลทางวิชาการชี้ชัดได้ แต่การทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพจะเป็นเครื่องมือตามกฎหมายชนิดหนึ่ง ที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถทราบข้อมูลในทางวิชาการได้ ดังนั้นประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. การค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ภายหลังการอนุมัติรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว ในการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการจัดทำก่อนการจัดทำโครงการเพื่อให้ทราบถึงการทำโครงการแล้วจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มนุษย์ และสังคมอย่างไรบ้าง เมื่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นชอบแล้ว จึงเป็นหนึ่งในเอกสารที่จะต้องแนบไปพร้อมกับการขออนุญาตดำเนินการตามโครงการต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการอนุมัติ หรืออนุญาต ซึ่งเป็นขั้นตอนปกติที่ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการโดยจะดำเนินการเอง หรือให้หน่วยงานที่ปรึกษาที่ได้ขึ้นทะเบียนต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานเอกชนที่ได้รับมอบหมายก็สามารถทำได้ แต่ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่า

1. จัดทำโครงการก่อนการนำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมพิจารณาต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่

2. ถ้ารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้รับอนุมัติ หรืออนุญาตต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว และได้ดำเนินโครงการตามที่รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมกำหนดไว้อย่างครบถ้วนแล้ว ผลปรากฏว่าพบข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญหรือข้อเท็จจริงที่จะต้องมีการหยุดดำเนินการตามโครงการกรณีนี้จะต้องทำอย่างไร

ซึ่งทั้งสองประเด็นข้างต้นนี้ ยังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ แม้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยเพิ่มเติมส่วนที่ 4 ว่าด้วย การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรา 46-50 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ก็ตาม แต่ก็เป็นการเพิ่มเติมการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ เท่านั้น โดยมีได้บัญญัติแก้ไขปัญหาก็ได้หยิบยกทั้งสองกรณีข้างต้น นอกจากนั้น จึงถือว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายที่จะทำให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถนำไปเป็นแนวทางในการหลีกเลี่ยงกฎหมายที่ไม่ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 51 บัญญัติว่า

“การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ทรัพย์สิน หรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่งจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อ ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(1) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งหรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(3) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไปให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้นหากผู้นั้นมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน”

ดังนั้น จึงเป็นหลักการผสวนผลประโยชน์ของรัฐกับเอกชนในการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าการยกเลิกคำสั่งทางปกครองจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนมากเกินไป หน่วยงานทางปกครองก็ต้องเลือกแนวทางที่จะทำให้เอกชนเสียหายน้อยที่สุดนั่นก็คือให้ดำเนินโครงการต่อไปโดยให้ทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการดำเนินโครงการกรณีเช่นนี้ก็สามารถดำเนินการได้ เพราะจะมีคำสั่งทางปกครองให้ทำลายตึกที่สร้างโดยไม่ได้ทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นก็คงเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ดังนั้น การทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงถูกมองว่าเป็นการสร้างภาระทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายให้แก่เจ้าของโครงการที่จะต้องเสียไป เช่น โครงการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพระบบฐานข้อมูลรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีค่าจ้างทั้งสิ้น จำนวน 2,500,000 บาท ที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าจ้างเอกชนให้ดำเนินการ หรือแม้แต่โครงการที่หน่วยงานเอกชนว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาในลักษณะหน่วยงานเอกชนด้วยกันก็มีค่าจ้างหลักแสนเช่นเดียวกัน โดยพิจารณาถึงความยากง่ายของการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เพราะบริษัทที่ปรึกษาจะต้องว่าจ้างหรือจัดหาอุปกรณ์ในการจัดทำราย เช่น เครื่องวัดมลพิษทางอากาศ น้ำ ดินหรือเสียง ซึ่งมีลักษณะเครื่องมือเฉพาะทางที่จะต้องมีความแม่นยำค่อนข้างมาก (ข้อมูลสัญญาจ้างที่ปรึกษา สัญญาเลขที่ 34/2560 ระหว่างสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับบริษัท เทรคอน (เว็บไซต์) จำกัด)

ในกรณีเช่นนี้ ย่อมทำให้รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่จัดทำแล้วเป็นสิ่งที่ติดต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน แต่ด้วยกระบวนการและหลักเกณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐทำให้ผู้ดำเนินโครงการเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงเป็นแค่หลักเกณฑ์หนึ่งในการเป็นข้ออ้าง หรือใบอนุญาตจากรัฐที่จะสามารถปกป้องเจ้าของโครงการจากความขัดแย้งของชุมชน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการ นอกจากนั้น ถ้ารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้รับอนุมัติจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว และเจ้าของโครงการได้ดำเนินโครงการไปตามรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมจนโครงการเข้าสู่ระยะกลางถึงระยะสุดท้ายแล้ว แต่ปรากฏว่าพบข้อเท็จจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญถึงขั้นว่าต้องหยุดการดำเนินโครงการ ตัวอย่างเช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้ยื่นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ประกอบการขออนุญาตทำเหมืองถ่านหิน ณ อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง โดยรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) ได้ดำเนินการทำเหมืองในพื้นที่ดังกล่าว ต่อมาระหว่างทำเหมืองอยู่นั้นมีการค้นพบซากฟอสซิลหอยขม ซึ่งเมื่อมีการตรวจสอบพบว่ามียุกว่า 13 ล้านปี และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พื้นที่ที่พบรวม 43 ไร่ มีการนำข้อเท็จจริงนี้

เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี (ครม.) โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้อนุรักษ์ซากฟอสซิลไว้เพียง 18 ไร่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) จึงทำเหมืองต่อไปโดยมีการไถทำลายซากฟอสซิลดังกล่าวจนเหลือเพียง 18 ไร่ ก่อให้เกิดปัญหาที่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบจึงมีการนำคดีไปฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ดำเนินการเพิกถอนมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ลดพื้นที่อนุรักษ์จาก 43 เหลือ 18 ไร่ ขอให้เพิกถอนประทานบัตรบริเวณที่พบซากฟอสซิล และขอให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) จัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับฟอสซิล (สิรินภรณ์ ทองคำฟู, 2561)

ข้อเท็จจริงของคำพิพากษาอ้างได้ว่า การค้นพบซากฟอสซิลดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นใหม่ โดยมิได้มีการศึกษามาก่อน การที่ไม่ได้มีการสั่งการให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) หยุดทำเหมืองบริเวณที่ค้นพบซากฟอสซิล และทบทวนความเหมาะสมของมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับปัจจุบัน จึงเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ จึงพิพากษาให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) กรณีแหล่งซากฟอสซิลหอยขมเพิ่มเติมเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) ใหม่

แต่ศาลปกครองชั้นต้นโดยศาลปกครองกลาง เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 มีคำพิพากษาให้เพิกถอนมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2547 และให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 เพิกถอนประทานบัตร เลขที่ 24349/15341 ในส่วนที่เป็นพื้นที่แหล่งซากฟอสซิลหอยขมดังกล่าว จำนวนเนื้อที่ 43 ไร่ โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน และให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 และที่ 3 ควบคุมและสั่งการให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 4 ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามเงื่อนไขแนบท้ายประทานบัตรเลขที่ 24349/15341 นอกจากนี้ยังสั่งการให้กรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนแหล่งซากฟอสซิลหอยขมดังกล่าวเป็นเขตโบราณสถาน โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน

เห็นได้ว่ากรณีข้างต้นเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์กรณีดังกล่าวไว้จึงทำให้ศาลปกครองพิพากษาไปคนละทิศคนละทาง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าควรเป็นไปตามแนวทางของศาลปกครองชั้นต้นที่กำหนดให้

“เพิกถอนมติของคณะรัฐมนตรี และให้เพิกถอนประทานบัตร ในส่วนที่เป็นพื้นที่แหล่งซากฟอสซิลหอยขมดังกล่าว จำนวนเนื้อที่ 43 ไร่ โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน และให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตควบคุมและสั่งการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามเงื่อนไขแนบท้ายประทานบัตร และให้กรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนแหล่งซากฟอสซิลหอยขมดังกล่าวเป็นเขตโบราณสถาน”

เพราะกรณีข้างต้นจะพิพากษาตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตดำเนินการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมมิได้ เพราะถ้ารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจัดทำดำเนินการแล้วเสร็จ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตย่อมมีอำนาจที่จะเข้าไปดำเนินการเหมืองแร่ต่อไปได้ กรณีเช่นนี้ก็มีใช้แนวทางที่จะเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยผู้ศึกษาเห็นว่า ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่า ดำเนินการตามโครงการแล้วพบข้อเท็จจริงใหม่ซึ่งเป็นสาระสำคัญแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยกเลิกการทำโครงการทันที เช่นเดียวกับกรณีของประเทศเนเธอร์แลนด์ที่มีการทำโครงการทางด่วนลอยฟ้า แต่เมื่อจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้วพบว่า เส้นทางที่

ทำโครงการนั้นพบสายพันธุ์ภัยคุกคามและเป็นสายพันธุ์พื้นถิ่นที่มีแต่เฉพาะในประเทศเนเธอร์แลนด์เท่านั้น รัฐบาลมีคำสั่งให้เปลี่ยนเส้นทางการทำโครงการทันทีเพื่ออนุรักษ์สายพันธุ์ภัยคุกคามไว้ (สุทธิดา ผากคำ, 2556)

ซึ่งถ้าเปรียบเทียบของประเทศไทยดังกรณีข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า แม้รัฐบาลเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม และยังเห็นว่าการทำรายงานสิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศอีกด้วยดังเช่น คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 9/2559 เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กำหนดให้ข้อ 1 กำหนดว่าให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่ของมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

“ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินโครงการหรือกิจการด้านการคมนาคมขนส่ง การชลประทาน การป้องกันสาธารณภัย โรงพยาบาล หรือที่อยู่อาศัยในระหว่างที่รอผลการพิจารณา รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่ง ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้นอาจเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกชนผู้รับดำเนินการตามโครงการหรือกิจการไปพลางก่อนได้ แต่จะลงนามผูกพันในสัญญาหรือให้สิทธิกับเอกชนผู้รับดำเนินการตามโครงการหรือกิจการไม่ได้”

กรณีข้างต้นหมายความว่า ให้การดำเนินโครงการของรัฐไปได้โดยไม่ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสียก่อน กล่าวคือ สามารถดำเนินโครงการไปพร้อมกับการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะเห็นว่าขั้นตอนการอนุมัติหรืออนุญาตรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลา การดำเนินโครงการอาจจะล่าช้า และการจัดทำโครงการสาธารณูปโภคของรัฐในขณะนั้นเป็นการร่วมทุนกับต่างประเทศด้วย จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของผู้ว่าจ้าง (term of reference: TOR) ให้แล้วเสร็จ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นภาระให้แก่รัฐบาลฉันใด เอกชนก็ย่อมถือว่าเป็นภาระฉันนั้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข้างต้นเห็นควรสรุปในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. บทบัญญัติกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรา 46-51/7

2) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การกำหนดโครงการ กิจการ หรือ การดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การกำหนดโครงการกิจการ หรือ การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของ

ประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากกฎหมายข้างต้นกำหนดประเภทขนาดของโครงการในการที่จะต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (environmental impact assessment) และรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (environmental and health impact assessment) ดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาการหลบเลี่ยงกฎหมาย โดยการทำโครงการที่มีขนาดน้อยกว่าที่กฎหมาย กำหนดไว้ หรือทำโครงการหลาย ๆ โครงการที่มีเนื้อที่ติดกันโดยใช้วิธีแยกยื่นเพื่อขออนุมัติโครงการ กรณีเช่นนี้ จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายในการกำหนดให้โครงการใด ๆ ที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีการจัดทำ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการมุ่งที่จะคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นถ้ามีการพัฒนากฎหมายดังกล่าวจะทำให้การจัดทำ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ปัญหาการค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ภายหลังการอนุมัติรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว ในกรณีที่มี อนุมัติหรืออนุญาตรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปแล้วปรากฏข้อเท็จจริงใหม่ว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็น พื้นที่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ กรณีเช่นนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่จะต้อง ดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้ แม้ศาลปกครองสูงสุดจะได้วางบรรทัดฐานไว้ให้มีการจัดทำรายงานการประเมิน สิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม กรณีเช่นนี้ไม่เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่จะต้องดำรงรักษาไว้ตาม เจตนารมณ์ของกฎหมายกำหนดให้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็เพื่อที่จะเป็นรายงานการ คาดการณ์ล่วงหน้าว่า การทำโครงการนั้นจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง แต่ถ้าพบข้อเท็จจริงที่เป็น สาระสำคัญ หรือเป็นทรัพยากรที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ กฎหมายต้องกำหนดให้ยกเลิกการทำโครงการนั้น เพื่อให้ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ มิใช่กำหนดให้มีการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่อันจะ ทำให้เจ้าของโครงการมีสิทธิที่จะเข้าไปดำเนินโครงการได้เมื่อรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ ผ่านแล้ว กรณีเช่นนี้ก็จะทำให้ไม่มีประโยชน์อันใดในการทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะสุดท้าย แล้วเจ้าของโครงการก็ต้องได้จัดทำโครงการอยู่นั่นเอง เพราะถือว่าเจ้าของโครงการได้ปฏิบัติตามที่กฎหมาย กำหนดให้มีการจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมแล้ว

จากการศึกษาข้อเสนอแนะว่า

1. บทบัญญัติกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อการทำรายงาน ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ของทั้ง 2 ประกาศ มุ่งเน้นที่ขนาดของโครงการโดยมิได้มุ่งเน้นประเภทของโครงการที่จัดทำจึงทำให้มีการ หลีกเลี่ยงในการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ จากกรณีข้างต้นจึงควรให้มีการกำหนดเป็น ประเภทของโครงการมากกว่าที่จะกำหนดเป็นไปตามขนาดของโครงการ จึงจะทำให้การจัดทำรายงานการ

ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ถ้าปรากฏว่าโครงการใดเสนอโครงการโดยหลักเสี่ยงกฎหมายในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติมีอำนาจในการรวมโครงการเป็นโครงการเดียวแล้วให้ผู้เสนอโครงการจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมตามประเภทของโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมหรือการประเมินสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้เสนอโครงการจะต้องรับผิดชอบความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้น แม้ว่าโครงการจะมีสาระสำคัญแตกต่างกันก็ตาม แต่เมื่อปรากฏในทางพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นโครงการเดียวกันก็ให้ผู้เสนอโครงการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ปัญหาการค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ภายหลังการอนุมัติรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากปัญหานี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ถ้าปรากฏว่าเมื่อมีการจัดทำโครงการไปแล้วปรากฏว่าพบข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ให้มีการยกเลิกโครงการโดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อยกเลิกโครงการในกรณีถ้าเป็นโครงการของรัฐ แต่ถ้าเป็นโครงการของเอกชนให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้อนุมัติให้มีการยกเลิกตามแนวทางข้อเสนอของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) แต่ถ้าปรากฏว่ามีการทุจริตหรือไม่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้อำนาจแก่ประชาชนในการฟ้องสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เพื่อให้ยกเลิกโครงการได้

บรรณานุกรม

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. (2562, 4 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 136 (ตอนพิเศษ 3 ง), หน้า 1-11.

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการกิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. (2562, 4 มกราคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 (ตอนพิเศษ 3 ง), หน้า 12-18.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, 4 เมษายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 (ตอนที่ 37), หน้า 1-43.

สุทธิดา ฝากคำ. (2556). **ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในประเทศไทย**.

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สิรินภรณ์ ทองคำฟู. (2561). *ข้อมูลเทคนิค กฟผ.แม่เมาะ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://maemoh.egat.com/mm_database/index.php?option=com_content&view=article&id=328:2018-04-04-08-49-19&catid=93&Itemid=1390 [2563, 18 มกราคม].